

Aleksandra Nadolska*, Wojciech Nadolski**

Ramy prawne aspektów *sharing economy* w Polsce

Legal frameworks governing the aspects of the sharing economy in Poland: Basing on general theories on the sharing economy, the authors describe the key concepts of legal framework governing that phenomenon, which arise at the EU level and the national one, in particular regarding such issues as tax and economic law as consumer protection. The phenomenon is not only a matter of theory and law, because the sharing economy is an important part of everyday life, while its economic significance clearly translates into market values. The study does not exhaust legal and tax aspects of the sharing economy, which are extremely complex and multi-faceted.

Keywords: sharing economy, EU, consumer protection, tax burdens

Słowa kluczowe: gospodarka współdzielenia się, Unia Europejska, ochrona konsumenta, obciążenia podatkowe

* Doktor nauk prawnych, radca prawny, wykładowca na WSAiB w Gdynii ■
a.j.nadolska@gmail.com ■ ORCID-0000-0003-4903-8336

** Magister ekonomii, absolwent Wydziału Ekonomicznego na Politechnice Radomskiej oraz studiów podyplomowych z zakresu „Nowoczesne Usługi w Biznesie” na Uniwersytecie Techniczno-Humanistycznym w Radomiu ■
wojciechnadolski@gmail.com ■ ORCID-0000-0002-2049-9334

Wstęp

Platformy internetowe¹ są obecnie popularnym sposobem funkcjonowania w ramach społeczności/gospodarki cyfrowej². Rodzaje platform, a także ich cele są różne – niektóre pełnią funkcję portali reklamowych, giełd, wyszukiwarek, inne – portali społecznościowych, a jeszcze inne – platform systemów płatniczych bądź wymiany dóbr lub usług³. Te ostatnie oparte są na tzw. *sharing*

¹ Brak definicji legalnej tego pojęcia.

² *Prawo kontraktów*, red. Z. Kuniewicz, D. Sokołowska, Warszawa 2017, *passim*.

³ Zaliczamy do nich m.in. Uber, Blablacar, jądźzabiorę, Polakpotrafi, Airbnb, Getaround, a w każdym z tych przypadków można mówić o innowacji technologicznej i gospodarczej.

economy⁴, choć błędem jest utożsamianie ekonomii współdzielenia się *stricte* ze świadczeniem usług na żądanie.

Nowe modele biznesowe⁵, które nie w pełni wpisują się w zastane (często jednorodnie rozumiane⁶) ramy prawne, niewątpliwie stanowią istotne wyzwanie dla regulatorów, skoro prawo jest reaktywne i tylko podąża za rozwojem nowych technologii. Innowacje te mogą bowiem przynieść korzyści lub nieprzewidziane ryzyko dla społeczeństwa, kontestować obowiązywanie przestarzałych przepisów bądź też zmusić do zmiany prowadzonej polityki. Z kolei prawo może wspierać rozwój przedsięwzięć gospodarki dzielenia się albo podważyć ich ekonomiczny sens, poddając się presji regulacyjnej wywieranej przez tradycyjne przedsiębiorstwa działające w danym sektorze⁷. Rozwój innowacyjnych technologii tworzy także nowe rodzaje niepewności i ryzyka, które często wymagają odmiennego podejścia do prawa⁸.

Niniejsze opracowanie nie wyczerpuje problematyki wymienionych zjawisk, zwłaszcza że owa problematyka jest wieloaspektowa pod względem prawnym i podatkowym. Niemniej stanowi asumpt do rozważań w kierunku zmiany prawa w Polsce (a pośrednio też całej UE), które powinno uwzględniać wartości

⁴ *Sharing economy* (ekonomia współdzielona, ekonomia dzielenia się) to model społeczno-ekonomiczny oparty na współdzieleniu materialnych i niematerialnych zasobów. Podejście właściwe dla *sharing economy* stało się kanwą dla wielu modeli biznesowych w branżach tak odmiennych jak IT, transport, hotelarstwo, edukacja. Wszelkiego rodzaju przedsiębiorstwa i instytucje coraz chętniej wcielają elementy ekonomii współdzielonej do swojej praktyki biznesowej i kultury organizacyjnej m.in. z uwagi na ich kompatybilność z metodą *lean*, czyli akcentowanie oszczędności i elastyczności. Idea *sharing economy* występuje w różnych obszarach życia człowieka. Podkreślić należy, że koncepcja *sharing economy* nie ogranicza się jedynie do rzeczy materialnych, ponieważ do zasobów ludzi zaliczają się także ich umiejętności oraz czas wolny, którymi mogą podzielić się z innym ludźmi.

⁵ Szerzej zob. M. Poniatowska-Jaksch, *Modele biznesu w sharing economy* [w:] *Sharing economy (gospodarka współdzielenia)*, red. M. Poniatowska-Jaksch, R. Sobiecki, Warszawa 2016, s. 55–68.

⁶ Co trzeba postrzegać w kategorii błędu metodologicznego.

⁷ T. Klemt, *Ekonomiczne przesłanki regulacji sharing economy* [w:] *Sharing economy (gospodarka współdzielenia)*, red. M. Poniatowska-Jaksch, R. Sobiecki, Warszawa 2016, s. 124.

⁸ Zob. W. Szpringer, *Dwu-(wielo-)stronne modele e-biznesu a prawo konkurencji*, „Internetowy Kwartalnik Antymonopolowy i Regulacyjny” 2013, nr 1, s. 80. Autor przekonuje, że konieczna jest multidyscyplinarna perspektywa kojarząca prawo jako regulację publiczną z regulacją społeczną (np. normy społeczne, rynek, kultura organizacyjna, etyka, netykieta, architektura internetu), które wpływają na zachowania pośrednio i w pewnej mierze niezależnie od prawa. Nie chodzi o eliminację regulacji, lecz o korzystanie z prawa w sposób bardziej innowacyjny, w synergii z innymi normami społecznymi.

społeczne. Warto bowiem pamiętać, że prawo jest elementem kultury i rynku i w tym sensie musi pozostawać z nimi w ciągłym sprzężeniu zwrotnym. Nie oznacza to oczywiście, że *sharing economy* wymaga zupełnie nowych rozwiązań prawnych, gdyż w już obowiązujących możliwa jest odpowiednia kwalifikacja nowoczesnych modeli biznesowych, przynajmniej w pewnych specyficznych obszarach. Należy jednak mieć na względzie, że utrzymywana nadaktywność legislacyjna prawodawcy polskiego w opisywanym zakresie⁹ może stanowić *sui generis* zagrożenie dla postępu w ekonomii współdzielenia się, co nie jest pożądane z punktu widzenia rozwoju gospodarczego kraju.

Ogólna koncepcja teorii *sharing economy*

Wśród najistotniejszych przyczyn globalnego kryzysu ekonomicznego z 2007 r., skutkującego długotrwałą ogólnoswiatową recesją, wskazuje się nadmierną konsumpcję (konsumpcjonizm¹⁰) finansowaną przeważnie z kredytów i pożyczek udzielanych przez banki, często bez wnikliwej analizy zdolności kredytowej klientów. W następstwie różnorodnych działań podjętych w celu ograniczenia tego zjawiska doszło do upowszechnienia koncepcji konsumpcji umiaru¹¹. Dzięki niej zaczęto rozpoznawać różne trendy w zachowaniach konsumentów zmierzające do zmniejszenia konsumpcji i odejścia od powszechnego konsumeryzmu¹². Wśród nich wyróżnia się m.in. konsumpcję kolaboratywną¹³.

⁹ Zob. m.in. propozycje dotyczące wprowadzenia obowiązku rejestracji mieszkań przeznaczonych na najem krótkoterminowy czy zmiany ustawy o transporcie drogowym. Szerzej na ten temat zob. *Komunikat FOR 20/2018: Popularność ekonomii współdzielenia – wnioski z Sharing Economy Index*, www.for.org.pl [dostęp 7 marca 2019 r.].

¹⁰ O pojęciu konsumpcjonizmu zob. Z. Bauman, *Konsumowanie życia*, Kraków 2009, *passim*; *idem*, *Konsumpcjonizm i nowi ubodzy*, tłum. S. Obirek, Kraków 2006, *passim*.

¹¹ A. Matel, *Konsumpcja umiaru a współczesne trendy zachowań konsumenckich*, „Zarządzanie. Teoria i Praktyka” 2015, nr 13, s. 17. Na temat zrównoważonej konsumpcji oraz postaw konsumenckich propagujących styl życia oparty na konsumpcji umiaru zob. również J. Paavola, *Towards Sustainable Consumption. Economics and Ethical Concerns for the Environment in Consumer Choices*, „Review of Social Economy” 2001, nr 2, vol. 59, s. 227; S. Pogutz, V. Mical, *Sustainable Consumption and Production. An Effort to reconcile the Determinants of Environmental Impact*, „Society and Economy” 2011, nr 1, vol. 33, s. 29; A. Prothero et al., *Sustainable Consumption. Opportunities for Consumer Research and Public Policy*, „Journal of Public Policy and Marketing” 2011, nr 1, vol. 30, s. 31; J.J. Xiao, H. Li, *Sustainable Consumption and Life Satisfaction*, „Social Indicators Research” 2011, nr 2, vol. 104, s. 323; T. Zalega, *Zrównoważony rozwój a zrównoważona konsumpcja – wybrane aspekty*, „Konsumpcja i Rozwój” 2015, nr 4, s. 12.

¹² A. Matel, *Konsumpcja umiaru*, *op. cit.*, s. 17.

¹³ Gospodarka współpracy (*collaborative economy*) jest zbudowana na rozproszonych sieciach połączonych jednostek i społeczności jako przeciwieństwo scentralizowa-

Pojęcie konsumpcji kolaboratywnej (ang. *collaborative consumption*) nie jest nowe. Po raz pierwszy zostało użyte ok. czterdzieści lat temu przez Marcusa Felsona oraz Joego L. Spaetha w artykule pt. *Community Structure and Collaborative Consumption. A Routine Activity Approach*¹⁴. Autorzy zdefiniowali akty konsumpcji kolaboratywnej jako: *takie zdarzenia, w których jedna lub kilka osób konsumuje towary lub usługi w procesie angażowania się we wspólne przedsięwzięcia z jedną lub większą liczbą osób*¹⁵. Zaproponowana definicja została jednak ostatecznie poddana krytyce jako zbyt szeroka¹⁶. Dla przykładu, w rozumieniu R. Belka konsumpcja kolaboracyjna nie obejmuje takich form dzielenia się, w których nadrzędną ideą jest niepobieranie wynagrodzenia w jakiegokolwiek formie i zajmuje miejsce pośrednie między ideą dzielenia się dobrami i usługami na zasadach *non-profit* a wymianą rynkową¹⁷. To dlatego obecnie jest ona określana w bardziej ogólny sposób jako ekonomia współdzielenia (*sharing economy*)¹⁸.

Aktualnie istnieje kilka definicji gospodarki dzielenia się. Słownik oksfordzki definiuje gospodarkę dzielenia się jako: *system gospodarczy, w którym aktywa lub usługi są dzielone między osobami prywatnymi, bezpłatnie lub za opłatą, zazwyczaj za pośrednictwem Internetu*¹⁹. Według A. Stephanyego ekonomia dzielenia się czerpie wartość z podejmowania nie w pełni wykorzystywanych aktywów i udostępniania ich *online* dla społeczności, co prowadzi do zmniejszenia zapotrzebowania posiadania tych aktywów na własność. Tak definiowana ekonomia dzielenia się opiera się na pięciu podstawowych filarach: wartości, niewykorzy-

nych organizacji produkujących. Jej kluczową cechą jest wymiana zdecentralizowana (usieciowiona), bez pośrednictwa tradycyjnych podmiotów (maksymalne skrócenie łańcucha dostaw). Definicja ta nie ogranicza jednak gospodarki współpracy tylko do rynków tworzonych *online*, ale to one stanowią największą część gospodarki współdzielenia. Gospodarka ta obejmuje procesy zarówno gospodarki realnej: produkcji, konsumpcji (CC), jak i gospodarki finansowej: finansowanie/inwestowanie, dostarczanie środka wymiany.

¹⁴ M. Felson, J.L. Spaeth, *Community Structure and Collaborative Consumption. A Routine Activity Approach*, „The American Behavioral Scientist” 1978, 21.4 (March–April), s. 614.

¹⁵ *Acts of collaborative consumption [...] those events in which one or more persons consume economic goods or services in the process of engaging in joint activities with one or more others, ibidem.*

¹⁶ Jej autorom zarzucano, że tworząc definicję, położyli akcent na zjawisko koordynowania konsumpcji, zamiast na proces zdobywania i dystrybuowania dóbr lub usług także w celu skorzystania z nich przez inne osoby.

¹⁷ R. Belk, *You are what you can access: Sharing and collaborative consumption online*, „Journal of Business Research” 2014, vol. 67, Issue 8, s. 1595–1597.

¹⁸ To oznacza, że gospodarka współdzielenia się jest pojęciem należącym do „współdzielonej konsumpcji”, w której kluczowy jest jeden z procesów: dzielenie się.

¹⁹ https://en.oxforddictionaries.com/definition/sharing_economy [dostęp 23 lutego 2019 r.].

stanych w pełni zasobach, dostępności *online*, społeczności oraz zmniejszonym zapotrzebowaniu na własność²⁰.

Pojęciem *sharing economy* posłużył się po raz pierwszy w 2008 r. L. Lessig, etyk oraz profesor prawa w Harvard Law School, zwolennik reformy praw autorskich oraz założyciel i były przewodniczący organizacji *non-profit* Creative Commons. L. Lessig określił ekonomię współdzielenia w następujący sposób: *Istnieje nie tylko ekonomia handlowa, która mierzy dostęp na prostej metodzie ceny, ale także gospodarka dzielenia się, gdzie dostęp do kultury jest regulowany nie przez cenę, ale przez złożony zestaw relacji społecznych*²¹. Podstawowe założenie tej idei sprowadza się zatem do tego, by „bardziej współdzielić niż mieć”²², co oznacza odejście od postawy opartej na silnym przywiązaniu do prawa własności²³. Założenia *sharing economy* sprowadzają się bowiem do możliwości współkorzystania z określonych dóbr (i usług), używania ich, pobierania pożytków, czyniąc przy tym marginalną kwestię bycia właścicielem owych dóbr.

Ekonomia dzielenia się przejawia się zatem na rynku w postaci różnych form i struktur. Może mieć charakter zarówno *non-profit*, jak i w formie przynoszącej zyski jednej ze współpracujących ze sobą stron. Przede wszystkim jednak polega na wymianie dokonywanej między jednym człowiekiem a drugim, dlatego też często mówi się o ekonomii *peer-to-peer* (P2P). Stąd omawiana idea jest określana także jako *peer economy* (tzw. gospodarka rówieśników), *on demand economy* (tzw. gospodarka na żądanie), *collaborative economy* (ekonomia kolaboratywna) albo *mesh economy* (ekonomia mieszana). Niemniej zauważyć warto, że nie są to pojęcia tożsame i z racji tego nie mogą być stosowane zamiennie²⁴. Sednem *sharing economy* (i tak też będzie ona rozumiana w niniejszym artyku-

²⁰ A. Stephany, *The Business of Sharing, Making it in the New Sharing Economy*, Palgrave Macmillan, 2015, s. 13–20.

²¹ *There exists not just the commercial economy, which meters access on the simple metric of price, but also a sharing economy, where access to culture is regulated not by price, but by a complex set of social relations.* Tak L. Lessig, *Remix: Making Art and Commerce Thrive in the Hybrid Economy*, London 2008, s. 117.

²² Na temat postaw konsumentów i prosumentów wobec tego postulatu zob. raport agencji Havas Worldwide, *Nowy typ konsumentów i gospodarka oparta na współdzieleniu*, Warszawa 2014, s. 23.

²³ Szerzej zob.: S. Schultz Kleine, R.E. Kleine, Ch. Allen, *How is a Possession „Me” or „Not Me”?* *Characterizing Types and Antecedent of Material Possession Attachment*, „Journal of Consumer Research” 1995, nr 3, vol. 22, s. 327; I. Rudawska, *Ekonomia dzielenia się, czyli konsumpcja współdzielona i inne formy alternatywnego dostępu do dóbr*, „Studia Ekonomiczne. Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach” 2016, nr 254, s. 181.

²⁴ Szeroko na temat różnic definicyjnych w tym zakresie zob. G. Sobiecki, *Sharing economy – dylematy pojęciowe* [w:] *Sharing economy (gospodarka współdzielenia)*, red. M. Poniatowska-Jaksch, R. Sobiecki, Warszawa 2016, s. 27 i n.

le) jest bowiem współdzielenie się/ współużytkowanie/ udostępnianie (które nie sprzeczne jest wyłącznie do łączenia sprzedających z kupującymi, co jest istotą gospodarki dóbr na żądanie) nie w pełni wykorzystanych zasobów lub usług – odpłatnie²⁵ lub bezpłatnie – bezpośrednio między podmiotami indywidualnymi lub organizacjami (przy czym nie chodzi tu tylko o podmioty równe sobie, co cechuje gospodarkę rówieśników, tj. *peer economy*)²⁶. Istota tak rozumianej *sharing economy* odnosi się do „dzielenia się”, czyli „dawania komuś czegoś”, co wymaga, by podmiot dzielący się (nie tylko podmioty indywidualne) posiadał zasób na własność albo miał prawa użytkowania zasobu, którym się dzieli²⁷. W praktyce wiąże się to z faktem niewykorzystywania w pełni tych zasobów (w wymiarze czasowym czy w wymiarze „mocy produkcyjnych”), czyli posiadania pewnych „nadwyżek” oraz woli ich udostępnienia innym²⁸. Jako że *sharing economy* polega na nawiązywaniu więzi między nieznanymi, bardzo ważne i konieczne jest umieszczenie informacji o reputacji w profilach osób uczestniczących w wymianie. I tak, z jednej strony dostarczyciele dóbr i usług (strona podaźowa) powinni cieszyć się dobrą opinią, być poważani i szanowani, a z drugiej odbiorcy (strona popytowa) powinni czerpać korzyści z dóbr i usług otrzymywanych w bardziej efektywny sposób²⁹.

Sharing economy stanowi obecnie już nie tylko przedmiot naukowej dyskusji, lecz jest elementem codzienności, a nawet główną składową postawy życiowej powstałej w opozycji do konsumeryzmu. Jak ważna jest to problematyka, pokazuje uwzględnienie tematyki zrównoważonej konsumpcji pośród 17 „Celów zrównoważonego rozwoju na lata 2016–2030” jako celu 12 – zapewnienie wzorców zrównoważonej konsumpcji i produkcji³⁰. Cel 12 ma być realizowany poprzez 11 celów szczegółowych dotyczących m.in.: efektywnego użytkowania zasobów naturalnych, ograniczania marnowania żywności, zapobiegania powstawaniu odpadów, polityki CSR (społecznej odpowiedzialności biznesu), oraz

²⁵ Odpłatność charakteryzuje zawsze gospodarkę dostępności (ang. *access economy*).

²⁶ Warto zauważyć, że termin „gospodarka współdzielenia” jest często wykorzystywany w nieco innym, węższym znaczeniu, mianowicie jako „komercyjne systemy beżpośredniej i równorzędnej wymiany wzajemnej” (*commercial peer-to-peer mutualization systems*, CPMS). W tym znaczeniu oznaczają jednak wyłącznie pewne specyficzne modele biznesu.

²⁷ R. Botsman, *The sharing economy. Dictionary of commonly used terms*, blog CollaborativeConsumption.com, <http://www.collaborativeconsumption.com/2015/11/12/the-sharing-economy-dictionary-of-commonly-used-terms/> [dostęp 7 marca 2018 r.].

²⁸ Pamiętać trzeba jednak, że transakcje w ramach gospodarki współdzielenia nie niosą za sobą zmiany własności, zatem gospodarka współdzielenia zawiera się w gospodarce dostępności, choć ta druga wychodzi poza ramy gospodarki współpracy.

²⁹ B. Jaros, *Sharing economy jako ważny trend w obszarze zrównoważonej konsumpcji*, „Handel Wewnętrzny” 2016, nr 5(364), s. 83.

³⁰ <https://sustainabledevelopment.un.org/topics> [dostęp 7 marca 2019 r.].

GPP (zielonych zamówień publicznych), zapewnienia wsparcia technologicznego dla krajów rozwijających się, zrównoważonej turystyki, wycofywania subsydiów dla paliw kopalnych oraz kształtowania świadomości społecznej w zakresie zrównoważonych stylów życia. Jak można przypuszczać, *sharing economy* powinna pozytywnie wpisywać się w postulaty związane z ograniczaniem marnowania żywności, zapobieganiem powstawaniu odpadów czy kształtowania świadomości w zakresie zrównoważonych stylów życia.

Rosnące znaczenie *sharing economy* w gospodarce wyraźnie przekłada się na wartości rynkowe. Oszacowano, że w 2013 r. rynek ekonomii współdzielenia był wart 26 bln dolarów³¹, zaś jego globalna wartość nieustannie wzrasta³². Według PricewaterhouseCoopers zyski z przedsięwzięć opartych na ekonomii dzielenia się wzrosną do 335 mld dolarów do 2025 r.³³. Bezspornie stanowi ona fenomen kulturowy w skali globalnej. W 2011 r. magazyn „Time” umieścił ją na liście dziesięciu idei, które zmieniają świat³⁴. Renesans tej teorii nie byłby jednak możliwy bez wykorzystania internetu, zwłaszcza w obszarze mediów społecznościowych, a także w wyniku niespotykanego dotąd dostępu do sieci przez urządzenia mobilne, co umożliwiło akcelerację procesu wymiany (otrzymywania, udostępniania) informacji³⁵.

Unijne ramy prawne *sharing economy*

W dniu 2 czerwca 2016 r. Komisja Europejska przedstawiła komunikat pt. „Europejski program na rzecz gospodarki dzielenia się”³⁶, w którym położono nacisk na rosnące znaczenie gospodarki platform i jej wpływ na politykę gospodarczą, konkurencyjność i politykę zatrudnienia, w tym na wzrost miejsc pracy w UE. Jednocześnie Komisja zauważyła, że gospodarka dzielenia się stwarza problemy związane ze stosowaniem istniejących ram prawnych, ponieważ prowadzi do zacierania się dotychczasowych granic między konsumentem a dostawcą, pracow-

³¹ S. Cannon, L.H. Summers, *How Uber and the Sharing Economy Can Win Over Regulators*, „Harvard Business Review” 2014, 13 October, <https://hbr.org/2014/10/how-uber-and-the-sharing-economy-can-win-over-regulators/> [dostęp 23 lutego 2019 r.].

³² Zob. dane World Travel Market Global Trends Report, Londyn 2013–2015.

³³ A. Stephany, *The Business*, op. cit., s. 13.

³⁴ B. Walsh, *Today's Smart Choice: Don't Own. Share*, „Time” 2011, March 17, http://content.time.com/time/specials/packages/article/0,28804,2059521_2059717_2059710,00.html [dostęp 23 lutego 2019 r.].

³⁵ Szerzej zob. K. Wyrwińska, *Kilka uwag o fenomenie ekonomii współdzielenia w kontekście idei Open Science i narzędzi Creative Commons*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego” 2018, nr 2, s. 137–142.

³⁶ COM(2016)0356, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/?uri=CELEX:52016DC0356>.

nikami a samozatrudnionym oraz między profesjonalnym a nieprofesjonalnym świadczeniem usług. Może to kształtować niepewność co do mających zastosowanie przepisów zwłaszcza w związku z fragmentacją uregulowań wynikającą z różnic regulacyjnych na szczeblu krajowym lub lokalnym. Czynniki te utrudniają rozwój gospodarki dzielenia się w Europie i uniemożliwiają pełne wykorzystanie płynących z niej korzyści. Na kanwie tych założeń Komisja Europejska przedstawiła Parlamentowi Europejskiemu, Radzie, Europejskiemu Komitetowi Ekonomiczno-Społecznemu oraz Komitetowi Regionów wskazówki prawne i orientacyjne kierunki polityki, które mogą być przydatne dla władz publicznych, podmiotów gospodarczych oraz zainteresowanych obywateli i przyczynić się do budowania zrównoważonego i trwałego rozwoju gospodarki dzielenia się przewidzianego w strategii jednolitego rynku.

Wykorzystując te wytyczne, 11 maja 2017 r. Parlament Europejski przedstawił projekt rezolucji w sprawie europejskiego programu na rzecz gospodarki dzielenia się (2017/2003(INI))³⁷, by nadać jej ramy prawne i wyeliminować tym samym tzw. szarą strefę regulacyjną, umożliwiając czerpanie korzyści z *sharing economy* przy jednoczesnym poszanowaniu zasad uczciwej konkurencji, praw pracowniczych i przepisów podatkowych³⁸.

W projekcie tym przede wszystkim podkreślono, że gospodarka dzielenia się może być źródłem znacznych możliwości dla konsumentów, przedsiębiorców i obywateli³⁹, a także generować nowe miejsca pracy, wzrost gospodarczy i źródła dochodu. Równocześnie jednak zaakcentowano, że w ostatnich latach szybki i nieuregulowany wzrost tego zjawiska stał się zaczątkiem wielu wyzwań i potencjalnych zagrożeń, które należy uwzględnić i rozważyć. W tym kontekście wskazano na potencjalne zagrożenia, a w odniesieniu do ram regulacyjnych położono akcent na dwie główne kwestie: 1) które przepisy dorobku unijnego można zastosować do gospodarki dzielenia się oraz 2) czy obowiązujące przepisy UE są adekwatne do celu zapewnienia niezbędnej przejrzystości, upodmiotowienia i ochrony różnym podmiotom w ramach gospodarki dzielenia się?

Na kanwie powyższego za priorytet regulacyjny w tym obszarze uznano potrzebę stworzenia europejskich ram horyzontalnych, obejmujących połączenie zasad ogólnych i przepisów szczegółowych, które utworząłyby drogę do równych, jednolitych i dynamicznych warunków działania w UE i pozwoliłyby unik-

³⁷ [Http://www.europarl.europa.eu/doceo/document/A-8-2017-0195_PL.html?redirect#title1](http://www.europarl.europa.eu/doceo/document/A-8-2017-0195_PL.html?redirect#title1) [dostęp 23 lutego 2019 r.].

³⁸ Jest ona odpowiedzią na Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów „Europejski program na rzecz gospodarki dzielenia się”, <http://ec.europa.eu/DocsRoom/documents/16881?locale=pl>.

³⁹ Z badań przeprowadzonych w roku 2016 przez Eurobarometr wynika, że 17% europejskich konsumentów korzysta z usług świadczonych w ramach gospodarki dzielenia się, a 52% ma świadomość dostępności tego rodzaju usług.

nąć ewentualnego negatywnego wpływu na pracowników, ryzyka nieuczciwej konkurencji między tradycyjnymi sektorami a platformami współpracy oraz unikania opodatkowania. Za równie ważną uznano potrzebę zdefiniowania cech i obowiązków głównych podmiotów gospodarki dzielenia się, w szczególności w odniesieniu do:

- wyraźnego odróżnienia partnerów społecznościowych od profesjonalistów,
- charakteru, obowiązków i odpowiedzialności platform współpracy,
- wysokiego poziomu ochrony konsumentów, również w wymiarze/transakcjach P2P.

Niemniej w końcowej części projektu tej rezolucji wyraźnie zachęcono kraje członkowskie UE do dalszego wspierania unijnego modelu gospodarki dzielenia się za pomocą instrumentów finansowych i inwestycji w szkolenia. Zauważono bowiem, że sprawiedliwy i należyty uregulowany rozwój gospodarki dzielenia się mógłby oferować istotne możliwości dla wszystkich sektorów społeczeństwa i być korzystny dla trwalszego wzrostu gospodarczego sprzyjającego włączeniu społecznemu w UE.

Z omawianej rezolucji wynika, że główną intencją Parlamentu Europejskiego jest zwrócenie uwagi na konieczność ustanowienia kryteriów, które zapewnią wyraźne oddzielenie usług świadczonych przez profesjonalistów od usług świadczonych w ramach rzeczywistej gospodarki współdzielenia, a także przesądzą o rzeczywistym charakterze świadczonych usług pod względem przedmiotowym (w szczególności o tym, czy dana usługa może być uznana za usługę społeczeństwa informacyjnego). W obliczu aktualnych problemów w kwalifikowaniu niektórych usług obecnych na rynku jest to kierunek pożądaný, zwłaszcza w kontekście zakresu odpowiedzialności usługodawców oraz zrównania szans dla prowadzenia działalności gospodarczej. Wydaje się jednak, że właśnie w stosunku do omawianych platform istnieje duże ryzyko „przeregulowania” tej materii, z czego posłowie najwyraźniej zdają sobie sprawę, zwracając uwagę choćby na już istniejące mechanizmy samoregulacji.

Warto mieć przy tym na uwadze, że omawiany dokument uwzględnia założenia rezolucji z 19 stycznia 2016 r. w sprawie aktu o jednolitym rynku cyfrowym⁴⁰. Jednolity rynek cyfrowy stanowić ma przestrzeń, w której zapewniony będzie swobodny przepływ towarów, osób i usług, a obywatele i przedsiębiorstwa będą mogli bez przeszkód i zgodnie z zasadami uczciwej konkurencji uzyskać dostęp do usług *online* lub je świadczyć. Na gruncie takiego rynku zapewniony będzie również odpowiednio wysoki poziom ochrony konsumentów oraz danych osobowych, niezależnie od obywatelstwa bądź miejsca zamieszkania.

⁴⁰ Rezolucja Parlamentu Europejskiego z 19 stycznia 2016 r. pt. „W kierunku aktu o jednolitym rynku cyfrowym”, (2015/2147(INI)).

Zjawisko *sharing economy* zostało również zauważone i docenione w poszczególnych sektorach jednolitego rynku, co znajduje odzwierciedlenie m.in. w komunikacie Komisji Europejskiej pt. „Cyfryzacja europejskiego przemysłu – pełne wykorzystanie możliwości jednolitego rynku cyfrowego”⁴¹, w komunikacie Komisji Europejskiej pt. „Platformy internetowe i jednolity rynek cyfrowy. Szanse i wyzwania dla Europy”⁴² czy w dokumencie towarzyszącym temu komunikatowi – „Platformy internetowe”⁴³. W powołanych dokumentach rozważono pozytywne aspekty istnienia platform internetowych i ich wykorzystania gospodarczego lub społecznego, ale dostrzeżono też potrzebę stworzenia właściwych ram prawnych regulujących zasady ich funkcjonowania. Chodzi o stworzenie regulacji prawnych, które z jednej strony będą wspierać rozwój platform, a z drugiej chronić podmioty uczestniczące w obrocie z ich wykorzystaniem.

Warto odnotować, że do tego rodzaju platform internetowych niewątpliwie zastosowanie znajdują obowiązujące w Unii Europejskiej przepisy rozporządzenia o ochronie danych⁴⁴ oraz dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 2016/1148 z 6 lipca 2016 r. w sprawie środków na rzecz wysokiego wspólnego poziomu bezpieczeństwa sieci i systemów informatycznych na terytorium Unii⁴⁵. Ponadto stosunki prawne nawiązywane z wykorzystaniem platform internetowych analizować trzeba przez pryzmat przepisów unijnych dotyczących ochrony konsumenta, ochrony konkurencji, danych osobowych czy swobody w ramach jednolitego rynku. Niemniej należy mieć na uwadze, że są to uregulowania, które dotyczą – z punktu widzenia stosunków prywatnoprawnych – *stricte* relacji dwustronnych (np. konsument–przedsiębiorca). Rzeczono normy nie uwzględniają więc układów trójpodmiotowych (np. usługodawca/sprzedawca–platforma–usługobiorca/klient/kupujący) bądź faktu, że w ich ramach to operator platformy należy do kategorii przedsiębiorców, a pozostałe dwie osoby nie muszą być ani przedsiębiorcą, ani konsumentem⁴⁶.

⁴¹ *Digitising European Industry – Reaping the full benefits of a Digital Single Market*, COM(2016) 180 final.

⁴² *Communication „Online Platforms and the Digital Single Market. Opportunities and Challenges for Europe”*, COM(2016) 288 final.

⁴³ *Online Platforms. Accompanying the document Communication on Online Platforms and the Digital Single Market*, COM(2016) 288.

⁴⁴ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/679 z 27 kwietnia 2016 r. w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych i w sprawie swobodnego przepływu takich danych oraz uchylenia dyrektywy 95/46/WE (ogólne rozporządzenie o ochronie danych), Dz.Urz. UE L 119 z 2016 r., s. 1.

⁴⁵ Tłumaczenie oficjalne. W wersji angielskiej: *Directive (EU) 2016/1148 of the European Parliament and of the Council of 7 July 2016 concerning measures for a high common level of security of network and information systems across the Union*, Dz.Urz. UE L 194 z 2016 r., s. 1.

⁴⁶ Zob. *Prawo kontraktów*, *op. cit.*, *passim*.

Na zakończenie tej części artykułu koniecznie warto przypomnieć, że 21 marca 2018 r. Komisja Europejska przedstawiła założenia dwóch dyrektyw, które mają być receptą na dotychczasowe problemy związane z opodatkowaniem przedsiębiorstw cyfrowych⁴⁷. Po pierwsze, Komisja Europejska planuje wprowadzenie specjalnego 3% podatku od przychodów osiąganych z działalności prowadzonej za pośrednictwem technologii cyfrowych. Podatek ten będzie dotyczył przychodów ze sprzedaży w sieci powierzchni reklamowych, danych dotyczących użytkowników oraz osiąganych przez tzw. platformy pośredniczące, umożliwiające interakcję między swoimi użytkownikami (*sharing economy*). Opodatkowaniu będą podlegać przedsiębiorstwa, których roczne przychody przekraczają 750 mln euro oraz dodatkowo osiągają co najmniej 50 mln euro rocznych przychodów z działalności cyfrowej na terytorium UE. Nowy podatek dotknie zatem przede wszystkim dużych technologicznych gigantów, takich jak Facebook, Google, Airbnb, Blablacar czy też Uber. Wskazany podatek ma być rozwiązaniem tymczasowym, które będzie obowiązywało do czasu wprowadzenia drugiego rozwiązania proponowanego przez Komisję. Docelowym rozwiązaniem ma być bowiem wprowadzenie nowych przepisów, które określałyby, w jakich przypadkach państwo, na którego terytorium zdalnie działają przedsiębiorstwa cyfrowe, mogłoby opodatkować wszystkie zyski osiągane przez te firmy właśnie w tym kraju (cyfrowy zakład). W tym celu w dłuższej perspektywie mają być wprowadzone przepisy wskazujące, kiedy przedsiębiorstwo prowadzi „znaczącą cyfrową działalność” na terytorium danego kraju.

Wpływ *sharing economy* na krajowe rozwiązania legislacyjne

W projekcie rezolucji Parlamentu Europejskiego z 11 maja 2017 r. zaproponowano⁴⁸ państwom członkowskim, aby zadbały o jasność prawa oraz zaapelowano o niepostrzeganie gospodarki dzielenia się jako zagrożenia dla gospodarki tradycyjnej. Podkreślono przy tym znaczenie uregulowania gospodarki dzielenia się w taki sposób, aby ułatwiać i stwarzać możliwości, a nie ograniczać. Uzasadnieniem tego jest fakt, że gospodarka dzielenia się stwarza nowe i interesujące możliwości w zakresie przedsiębiorczości, generuje miejsca pracy i wzrost oraz często odgrywa istotną rolę nie tylko w poprawie efektywności systemu gospodarczego, lecz również czyni go bardziej zrównoważonym pod względem społecznym i środowiskowym oraz umożliwia lepszą alokację zasobów i aktywów, które w przeciwnym razie byłyby słabo wykorzystywane, a tym samym przyczyni-

⁴⁷ [Http://europa.eu/rapid/press-release_IP-18-2041_en.htm](http://europa.eu/rapid/press-release_IP-18-2041_en.htm) [dostęp 23 lutego 2019 r.].

⁴⁸ Rezolucja należy do katalogu aktów unijnych o charakterze niewiążącym, zwanych aktami nietypowymi. Akty nietypowe nie tworzą zaś praw i obowiązków wobec określonych podmiotów.

nia się do przejścia na gospodarkę o obiegu zamkniętym. Ponadto gospodarka dzielenia się może wywierać przemożny wpływ na od dawna utrwalone modele biznesowe w wielu strategicznych sektorach, takich jak: transport, zakwaterowanie, gastronomia, usługi, sprzedaż detaliczna i finanse.

Na gruncie powyższych uwag należy przyjąć, że w realizacji gospodarki dzielenia się konieczne staje się przede wszystkim należyte zadbanie o wysoki poziom ochrony konsumentów oraz przestrzeganie praw pracowników, jak też właściwe rozłożenie obciążeń o charakterze podatkowym. Uregulowanie tych kwestii przypisać należy przede wszystkim państwom członkowskim UE, jako że leżą one w obszarze gospodarek lokalnych. Tym samym to na krajach członkowskich w pierwszej kolejności spoczywa ciężar dostosowania przepisów prawa do wyzwań stawianych im przez *sharing economy*, co może jednak doprowadzić do rozwarstwienia jednolitego rynku w tej materii.

Niemniej trzeba zaznaczyć, że w Polsce ustawodawca nie wdrożył żadnych rozwiązań związanych z gospodarką dzielenia się. A przecież z punktu widzenia prawa podatkowego ekonomia współdzielenia jest zjawiskiem bardzo złożonym. Konsekwencje podatkowe z tym związane zależą od wielu czynników, wśród których należy wymienić: podmiot, przedmiot i charakter świadczenia. Podmiotami w tym wypadku są operatorzy platform internetowych/aplikacji mobilnych, za pomocą których odbywa się proces współdzielenia, oraz ich użytkownicy, w tym usługodawcy i usługobiorcy będący polskimi i zagranicznymi rezydentami podatkowymi. Niestety mimo dużej wagi problemu podatkowe aspekty zjawiska ekonomii współdzielenia są pomijane. Ze stanowiska zaprezentowanego przez Ministra Finansów w dwóch odpowiedziach na interpelacje⁴⁹ podatkowe udzielonych w 2015 r. wynika, że w zakresie ekonomii współdzielenia powinny znajdować zastosowanie obecnie obowiązujące ogólne przepisy podatkowe, ponieważ proces współdzielenia jest umową zawieraną przy wykorzystaniu witryny internetowej lub aplikacji mobilnej między usługodawcami i usługobiorcami⁵⁰.

⁴⁹ Interpelacja nr 32705, <http://sejm.gov.pl/Sejm7.nsf/InterpelacjaTresc.xsp?key=2FF5B5F2>, oraz interpelacja nr 30854, <http://www.sejm.gov.pl/Sejm7.nsf/InterpelacjaTresc.xsp?key=798F79AF>.

⁵⁰ W odpowiedzi Ministerstwa Finansów m.in. czytamy: *Jakkolwiek wirtualne pośrednictwo między osobami fizycznymi oferującymi towary lub usługi a ich odbiorcami jest stosunkowo nowym zjawiskiem gospodarczym, jednakże umowy zawierane przy wykorzystaniu witryn internetowych i aplikacji mobilnych między usługodawcami i usługobiorcami nie kreują stanów faktycznych wykraczających poza obecnie obowiązujące uregulowania prawa podatkowego. Należy podkreślić, że z regulaminów zamieszczanych na wspomnianych w interpelacji witrynach internetowych (www.airbnb.pl, www.uber.com, www.blablacar.pl) wynika, że osoby oferujące usługi przewozowe lub noclegowe za pośrednictwem tych witryn oraz aplikacji mobilnych są w związku z tym stronami dwóch odrębnych stosunków prawnych. Łączy je umowa z osobą prawną będącą właścicielem witryny i aplikacji, na podstawie której mogą korzystać z aplikacji oraz usług oferowa-*

Dlatego nie ma potrzeby tworzenia odrębnego reżimu podatkowego poświęconego omawianemu zjawisku. Takie podejście oznacza, że każdy uczestnik procesu *sharing economy* musi liczyć się ze skutkami podatkowymi swojej działalności od pierwszego dnia jej rozpoczęcia⁵¹.

Również *stricte* prawne aspekty *sharing economy* nie zostały poddane wieloaspektowej analizie, chociaż między podmiotami uczestniczącymi w takiej wymianie dochodzi do zawarcia aż trzech różnych stosunków zobowiązaniowych (co jest możliwe na kanwie zasady swobody umów). Problem jednak w tym, że mogą to być stosunki niezależne wobec siebie bądź składające się na jedną trójstronną umowę. Odmierna ich kwalifikacja skutkuje tymczasem zaimplementowaniem różnych mechanizmów m.in. w zakresie odpowiedzialności odszkodowawczej, jurysdykcji czy co do sposobu zawarcia kontraktu. Co więcej, zastosowanie do nich znajdują wówczas różne regulacje prawne, wśród których wymienić należy m.in. przepisy ustaw konsumenckich, Kodeksu pracy, ochrony konkurencji⁵² czy własności intelektualnej.

Na tym tle mogłoby się wydawać, że wbrew stanowisku obecnego rządu, konieczne jest wypełnienie owej luki prawnej w obszarze ekonomii współdzielenia, jako że jej realizacja bezpośrednio ingeruje w prawa i obowiązki podmiotów, objętych różnymi reżimami i zakresami ochrony prawnej. Zwłaszcza że *sharing economy* zmienia (rozszerza) nie tylko układ podmiotowy stosunków zobowiązaniowych, ale też modyfikuje zasady ochrony przedmiotowej. Chodzi tu głównie o zakres ochrony ubezpieczeniowej oraz rodzaj odpowiedzialności osób uczestniczących w tak rozumianym trylemacie zobowiązaniowym.

nych za pośrednictwem aplikacji. Osoby korzystające z aplikacji nie otrzymują z tego tytułu żadnych przychodów, które podlegałyby opodatkowaniu. Natomiast w przypadku przyjęcia oferty usługodawcy przez usługobiorcę za pośrednictwem aplikacji mobilnej podmioty te zawierają umowę między sobą. Usługodawcy zobowiązują się w nich np. do wykonania usługi przewozu bądź krótkoterminowego wynajmu mieszkania, w zamian za co usługobiorcy zobowiązują się do zapłaty określonej sumy pieniężnej. Zapłata za usługę może być przekazana usługodawcy bezpośrednio przez usługobiorcę (w przypadku użytkowników witryny www.blablacar.pl) bądź za pośrednictwem osoby prawnej będącej właścicielem witryny i aplikacji (w przypadku www.airbnb.pl i www.uber.com).

⁵¹ PWC, (Współ)dział i rządź! Prawno-podatkowe aspekty ekonomii współdzielenia w Polsce, s. 2, www.pwc.pl.

⁵² Rynek nowych technologii charakteryzuje się występowaniem szczególnego modelu konkurencji nazywanego konkurencją dynamiczną. W tym ujęciu stanowi ona ciągły proces oparty na postępie technicznym – konkurenci wprowadzają na rynek coraz to nowe towary i usługi, dążąc do zaspokojenia rodzących się nowych potrzeb nabywców i konsumentów. Co jednak istotne, konkurencja na rynku nowych technologii przybiera często postać konkurencji nie na rynku (*on the market*), a o rynek (*for the market*) – o uzyskanie monopolu na kolejny, nowy towar lub usługę.

W ocenie Autorów warto jednak mieć na względzie, że nie bez powodu aspekty prawne gospodarki dzielenia się nie zostały dotąd wiążąco ustalone i utrwalone na szczeblu UE. Do wykształcenia się stosunków zobowiązaniowych obejmujących istotę *sharing economy* dochodzi przecież w ramach szeroko rozumianego prawa cywilnego i gospodarczego. W takim zakresie nie zostało ono poddane unijnej kodyfikacji, choć nie jest to skuteczna przeszkoda do ujednoczenia na poziomie ponadnarodowym kwestii wynikających z *sharing economy*. Niezależnie od tego, zauważyć trzeba, że ekonomia współdzielenia się najczęściej dotyczy: *roomsharing*, czyli dzielenia się pokojem (zazwyczaj na krótki czas); *carpooling*, czyli współdzielenia jazdy samochodem; *clotheswap*, czyli wymiany ubrań; *coworking*, czyli wynajmowania pomieszczeń, w których można wykonywać pracę. *Sharing economy* może bowiem obejmować następujące spektrum zachowań: *sharing*, czyli dzielenia się; *bartering*, czyli handel wymienny; *lending*, czyli pożyczanie; *renting*, czyli wynajmowanie; *recycling*, czyli ponowne używanie; *voluntary help*, czyli wolontariat; *shareownership*, czyli współwłasność; *repairing*, czyli naprawianie; *common buying*, czyli wspólne kupowanie⁵³. Nie są to zatem nieznanne dotąd formy działania, które wymagają zupełnie nowego podejścia do prawa krajowego czy unijnego. Nie są to też obszary w całości bądź w znacznej części pomijane przez prawodawcę polskiego. Czy w związku z tym istnieje konieczność szczególnego regulowania (zmieniania, uzupełniania) *sharing economy* w Polsce, a jeśli tak, to w jakiej materii?

Chcąc odpowiedzieć na powyższe pytanie, na początek warto zaznaczyć, że szwedzka organizacja Timbro w Indeksie Ekonomii Współdzielenia⁵⁴ wykazała, iż państwa o wyższym poziomie wolności gospodarczej mają większy rozmiar ekonomii współdzielenia. To z jednej strony oznacza, że wolność gospodarcza jest istotna dla rozwoju nowych, często innowacyjnych platform korzystających z nowych technologii, a z drugiej pokazuje, iż warto wspierać działania na rzecz wzrostu wolności gospodarczej i sprzeciwiać się nadmiernym państwowym regulacjom. Niewątpliwie więc zagrożeniem dla rozwoju *sharing economy* będzie nałożenie nowych (dodatkowych) obciążeń podatkowych (czy w ogólności fiskalnych), wymogów rejestrowych czy ewidencyjnych na podmioty uczestniczące w mechanizmie współdzielenia. Rozwoju tej koncepcji nie ułatwi też próba objęcia (przynajmniej w pewnej części) działalności z zakresu *sharing economy* pozwoleniami, licencjami czy koncesjami. Nie chodzi tu przecież o to, aby innowacyjne rozwiązania na siłę przyporządkować do zastanych (i w pewnym sensie przestarzałych) ram prawnych, nienadążających za zmianami dokonującymi się w sferze realnej.

⁵³ Szerzej o formach *sharing economy* zob. J. Ziobrowska, *Sharing economy jako nowy trend konsumencki*, www.repozytorium.uni.wroc.pl/Content/79622 [dostęp 3 marca 2019 r.].

⁵⁴ A. Bergh, A. Funcke, J. Wernberg, *Timbro Sharing Economy Index*, <https://timbro.se/allmant/timbro-sharing-economy-index/> [dostęp 8 marca 2019 r.].

Autorzy artykułu są zdania, że akcent w zidentyfikowaniu i ewentualnym wdrożeniu brakujących regulacji prawnych w badanym obszarze należy postawić na sferę podmiotową, jako że przedmiot stosunków z zakresu *sharing economy* jest wystarczająco zdefiniowany i unormowany. Sam zaś fakt, że kwalifikacja tych stosunków może być różna na gruncie polskiego systemu prawnego, nie determinuje konieczności szczególnej ingerencji prawodawcy w tę sferę (wystarczające będzie opracowanie i stosowanie generalnych zaleceń w zakresie *sharing economy*, np. w postaci kodeksu dobrych praktyk), zwłaszcza iż nie odnotowano dotąd wzrostu wpływu do sądów powszechnych pozwów obejmujących roszczenia wynikające z filozofii dzielenia się. W związku z rozwojem ekonomii współdzielenia się nie zaobserwowano też innych, istotnych niesprawności rynku (przede wszystkim chodzi tu o monopolizację niektórych branż usługowych oraz upowszechnianie się zjawiska asymetrii informacji), które uniemożliwiałyby osiągnięcie równowagi ogólnej. Pamiętać należy zaś, że naczelną zasadą prawa cywilnego czy gospodarczego jest swoboda kształtowania praw i obowiązków w ramach danego stosunku prawnego. Można zatem przyjąć, że obowiązującą w tej materii jest reguła, wedle której *volenti non fit iniuria*, choć musi być ona wykładana jednolicie i nierozszerzająco.

Wracając jednak do sfery podmiotowej, trzeba stwierdzić, że celowe jest wnikliwe i wieloaspektowe przeanalizowanie ogółu regulacji dotyczących ochrony konsumenta/klienta i zidentyfikowanie ewentualnych luk prawych w granicach wyznaczonych przedmiotem usług świadczonych w ramach *sharing economy*. Jest to niezbędne do zapewnienia bezpieczeństwa i zaufania wszystkich krańcowych współodbiorców dóbr i usług do rynku, na którym realizowana jest ekonomia współdzielenia. Niewątpliwie też należałoby ustanowić ogólne ramy prawne funkcjonowania operatorów platform współdzielenia, zwłaszcza iż dotychczas nie badano tego zjawiska, a to przecież dzięki ich zabiegom najczęściej dochodzi do realnego współdzielenia się w społeczeństwie. W szczególności dotyczy to problemu zakresu odpowiedzialności cywilnej za szkody majątkowe i na osobach dzielących się, zasadności wypełniania funkcji gwarancyjnej czy konieczności objęcia obowiązkowym ubezpieczeniem. Naszym zdaniem nie ma potrzeby wprowadzania dodatkowych rozwiązań prawnych w obszarze ochrony konkurencji czy pracowniczej, ponieważ obowiązujące mechanizmy są wystarczające i adekwatne dla zapewnienia równowagi rynkowej w tych sferach. Nie można przy tym stracić z pola widzenia tego, że w zakresie bezpieczeństwa transakcji wywodzących się z *sharing economy* doszło do samoregulacji rynku, co może świadczyć również o tym, iż w pozostałych obszarach funkcjonowania omawianych mechanizmów sam rynek i jego użytkownicy wypracują najefektywniejsze i najlepsze standardy współpracy. Ewentualną lukę w tej materii może jednocześnie wypełnić jednolita praktyka orzecznicza ustanawiająca dobre standardy w tym obszarze.

Wykluczyć trzeba jednak, że samoregulacja rozwiąże aspekty podatkowe *sharing economy*, w szczególności podatku VAT. Nawet pomijając już to, że w sferze podatkowej interwencjonizm jest najszerzy i najgłębszy, trzeba uznać,

iz obowiązki wynikające z tej materii nie mają nic wspólnego z dobrowolnością świadczenia, stąd ciężar ich właściwej (efektywnej) regulacji musi spoczywać na państwie. Tym bardziej że – jak już zostało zasygnalizowane wcześniej – kwestia opodatkowania wiąże się przede wszystkim z właściwym ustaleniem kręgu podmiotów zobowiązanych, co może być problematyczne w sytuacji nawiązania kilku różnych bądź mieszanych stosunków zobowiązaniowych dwu- lub wielostronnych. Co więcej, przedmiot opodatkowania transakcji współdzielenia, mieszczących się w zakresie szerokiej definicji *sharing economy*, stanowi otwarty katalog świadczeń, który podlega ciągłej ewolucji. Jest on w znacznej mierze kształtowany przez operatorów aplikacji mobilnych, którzy oferując podmiotom indywidualnym możliwość zawierania transakcji współdzielenia, dostosowują świadczone przez siebie usługi do ewoluujących gustów klientów. Mając na uwadze dynamiczny rozwój rodzajów transakcji zawieranych w ramach *sharing economy* i mnogość nowych podmiotów umożliwiających zawieranie różnego typu transakcji współdzielenia, należy się spodziewać, że potencjalny zakres przedmiotowy opodatkowania tego typu transakcji będzie w sposób systematyczny się powiększał⁵⁵. Stanowi to zatem doniosłe wyzwanie dla polskiego legislatora, wymagające zbalansowania interesu publicznego z prywatnym, jako że prawo przez niego tworzone powinno być konkurencyjne w strukturze UE.

Podsumowanie

Dostępność towarów i usług w obszarze transportu, wynajmu lokali mieszkalnych, dostarczania przesyłek, paczek itp. dla każdego i wszędzie może być zaletą powstania nowoczesnych *start-upów*, ale sposób ich funkcjonowania rodzi wątpliwości m.in. na gruncie publicznego prawa konkurencji, ochrony konsumentów i prawa pracy. Usługi świadczone z wykorzystaniem internetu stanowią też duże wyzwanie legislacyjne dla prawa zobowiązań, ponieważ działalność różnorodnych platform elektronicznych (usługowych) opiera się na swobodzie działalności gospodarczej, a partycypacja użytkowników platformy – na wolności zawierania umów. Perspektywa zmiany publicznego i prywatnego prawa⁵⁶ krajowego i unijnego jest więc realna, choć nie w każdym aspekcie konieczna, jako że u podstaw hybrydowych stosunków zobowiązaniowych leżą tradycyjne koncepcje prawne, powszechnie znane i stosowane. Niemniej warto zaakcentować aspekt społeczno-kulturowy, który obecnie jest pomijany w polityce stosowania

⁵⁵ Szerzej zob. K. Kimla, *Fiskalizacja sharing economy – dylematy regulacji* [w:] *Sharing economy (gospodarka współdzielenia)*, red. M. Poniatowska-Jaksch, R. Sobiecki, Warszawa 2016, s. 141.

⁵⁶ W tym kontekście zob. też J. Kociubiński, *Regulating sharing economy – Interplay between private law and public law*, „Gdańskie Studia Prawnicze” 2018, nr 1, s. 123–134.

i wykładni tego prawa. Pewne jest jednocześnie, że ekonomiczny i społeczny pęd w kierunku rozwoju platform cyfrowych nie może stanowić uzasadnienia dla obejścia tego prawa, w szczególności w sytuacji, w której platforma cyfrowa jest jedynie środkiem w osiągnięciu głównego celu, jakim jest świadczenie usług ze swej natury nieświadczonych drogą elektroniczną⁵⁷.

Bibliografia

- Bagińska E., Majkowska-Szulc S., *Granice prawne „uberyzacji”*. Glosa do wyroku TS z 20 grudnia 2017 r., C-434/15, „Europejski Przegląd Sądowy” 2018, nr 5.
- Bauman Z., *Konsumowanie życia*, Kraków 2009.
- Bauman Z., *Konsumpcjonizm i nowi ubodzy*, tłum. S. Obirek, Kraków 2006.
- Belk R., *You are what you can access: Sharing and collaborative consumption online*, „Journal of Business Research” 2014, vol. 67, Issue 8, <https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2013.10.001>.
- Bergh A., Funcke A., Wernberg J., *Timbro Sharing Economy Index*, opubl. w 2018 r. <https://timbro.se/allmant/timbro-sharing-economy-index/>.
- Botsman R., *The sharing economy. Dictionary of commonly used terms*, blog CollaborativeConsumption.com, <http://www.collaborativeconsumption.com/2015/11/12/the-sharing-economy-dictionary-of-commonly-used-terms/>.
- Cannon S., Summers L.H., *How Uber and the Sharing Economy Can Win Over Regulators*, „Harvard Business Review” 2014, 13 October, <https://hbr.org/2014/10/how-uber-and-the-sharing-economy-can-win-over-regulators/>.
- Felson M., Spaeth J.L., *Community Structure and Collaborative Consumption. A Routine Activity Approach*, „The American Behavioral Scientist” 1978, 21.4 (March–April), <https://doi.org/10.1177/000276427802100411>.
- Jaros B., *Sharing economy jako ważny trend w obszarze zrównoważonej konsumpcji*, „Handel Wewnętrzny” 2016, nr 5(364).
- Kimla K., *Fiskalizacja sharing economy – dylematy regulacji* [w:] *Sharing economy (gospodarka współdzielenia)*, red. M. Poniatowska-Jaksch, R. Sobiecki, Warszawa 2016.
- Klemt T., *Ekonomiczne przesłanki regulacji sharing economy* [w:] *Sharing economy (gospodarka współdzielenia)*, red. M. Poniatowska-Jaksch, R. Sobiecki, Warszawa 2016.
- Kociubiński J., *Regulating sharing economy – Interplay between private law and public law*, „Gdańskie Studia Prawnicze” 2018, nr 1.
- Komunikat FOR 20/2018: Popularność ekonomii współdzielenia – wnioski z Sharing Economy Index*, www.for.org.pl.
- Lessig L., *Remix: Making Art and Commerce Thrive in the Hybrid Economy*, London 2008, <https://doi.org/10.5040/9781849662505>.

⁵⁷ E. Bagińska, S. Majkowska-Szulc, *Granice prawne „uberyzacji”*. Glosa do wyroku TS z 20 grudnia 2017 r., C-434/15, „Europejski Przegląd Sądowy” 2018, nr 5, s. 35.

- Matel A., *Konsumpcja umiaru a współczesne trendy zachowań konsumenckich*, „Zarządzanie. Teoria i Praktyka” 2015, nr 13.
- Nowy typ konsumentów i gospodarka oparta na współdzieleniu, raport Agencji Havas Worldwide, Warszawa 2014.
- Paavola J., *Towards Sustainable Consumption. Economics and Ethical Concerns for the Environment in Consumer Choices*, „Review of Social Economy” 2001, nr 2, vol. 59, <https://doi.org/10.1080/00346760122574>.
- Pogutz S., Micale V., *Sustainable Consumption and Production. An Effort to reconcile the Determinants of Environmental Impact*, „Society and Economy” 2011, nr 1, vol. 33, <https://doi.org/10.1556/socec.33.2011.1.5>.
- Poniatowska-Jaksch M., *Modele biznesu w sharing economy* [w:] *Sharing economy (gospodarka współdzielenia)*, red. M. Poniatowska-Jaksch, R. Sobiecki, Warszawa 2016.
- Prawo kontraktów*, red. Z. Kuniewicz, D. Sokołowska, Warszawa 2017.
- Prothero A. et al., *Sustainable Consumption. Opportunities for Consumer Research and Public Policy*, „Journal of Public Policy and Marketing” 2011, nr 1, vol. 30, <https://doi.org/10.1509/jppm.30.1.31>.
- PWC, *(Współ)dziel i rządź! Prawno-podatkowe aspekty ekonomii współdzielenia w Polsce*, raport z 2016 r., www.pwc.pl.
- Rudawska I., *Ekonomia dzielenia się, czyli konsumpcja współdzielona i inne formy alternatywnego dostępu do dóbr*, „Studia Ekonomiczne. Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach” 2016, nr 254.
- Schultz-Kleine S., Kleine R.E., Allen Ch., *How is a Possession „Me” or „Not Me”? Characterizing Types and Antecedent of Material Possession Attachment*, „Journal of Consumer Research” 1995, nr 3, vol. 22, <https://doi.org/10.1086/209454>.
- Sobiecki G., *Sharing economy – dylematy pojęciowe* [w:] *Sharing economy (gospodarka współdzielenia)*, red. M. Poniatowska-Jaksch, R. Sobiecki, Warszawa 2016.
- Stephany A., *The Business of Sharing, Making it in the New Sharing Economy*, Palgrave Macmillan, 2015, <https://doi.org/10.1057/9781137376183>.
- Szpringer W., *Dwu-(wielo-)stronne modele e-biznesu a prawo konkurencji*, „Internetowy Kwartalnik Antymonopolowy i Regulacyjny” 2013, nr 1.
- Walsh B., *Today’s Smart Choice: Don’t Own. Share*, „Time” 2011, March 17, http://content.time.com/time/specials/packages/article/0,28804,2059521_2059717_2059710,00.html.
- Wyrwińska K., *Kilka uwag o fenomenie ekonomii współdzielenia w kontekście idei Open Science i narzędzi Creative Commons*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego” 2018, z. 2.
- Xiao J.J., Li H., *Sustainable Consumption and Life Satisfaction*, „Social Indicators Research” 2011, nr 2, vol. 104, <https://doi.org/10.1007/s11205-010-9746-9>.
- Zalega T., *Zrównoważony rozwój a zrównoważona konsumpcja – wybrane aspekty*, „Konsumpcja i Rozwój” 2015, nr 4.
- Ziobrowska J., *Sharing economy jako nowy trend konsumencki*, www.repozytorium.uni.wroc.pl/Content/79622.